

Ю. О. Чамро, Національний банк України, м. Київ

ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Фінансово-економічна криза, яка розгорнулася в 2008–2009 рр. в Україні, призвела до значної девальвації курсу гривні, зростання обсягу проблемних кредитів банків, відтоку депозитів населення з банківської системи України. Це у свою чергу наразило банки на підвищені ризики (валютний, кредитний, ліквідності тощо), які вони виявилися не в змозі прийняти. Така ситуація гостро поставила проблему необхідності підвищення рівня капіталізації банківської системи та посилила нормативні вимоги регулятора (Національного банку України) до достатності капіталу банків.

Враховуючи велике значення банківського капіталу як на мікрорівні (виконує основну захисну функцію з метою захисту інтересів вкладників та кредиторів для покриття можливих збитків від діяльності), так і на макрорівні, існує пропорційний зворотній зв'язок між рівнем капіталізації банківської системи та рівнем економічного розвитку країни: розвиток економіки стимулює розвиток банківської системи, а розвиток банків забезпечує розвиток економіки. І чим вищий рівень розвитку економіки, тим більш капіталізованою має бути банківська система задля забезпечення суб'єктів господарювання у фінансах. Порухене питання стає досить актуальним.

Вимоги до забезпечення підвищення рівня капіталізації банків посилюються не тільки об'єктивними причинами економічного розвитку, але й законодавчими вимогами та нормативно-правовими актами Національного банку України (далі – Національний банк):

- відповідно до змін, внесених до Закону України “Про банки та банківську діяльність”, мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, збільшено до розміру не менше, ніж 120 млн. грн.;
- відповідно до постанови Правління Національного банку “Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України” від 09.06.2010 № 273 банки, які на дату набрання чинності даної постанови мають розмір регулятивного капіталу (далі – РК) менше, ніж 120 млн. грн., зобов'язані привести його до нормативного значення у строк до 01.01.2011. Крім того, з метою захисту інтересів кредиторів та вкладників, банкам, у яких розмір РК менший, ніж 120 млн. грн., до часу його приведення до встановленого значення дозволено залучати вклади від фізичних осіб у межах обсягу залучених вкладів на дату набрання чинності зазначеною постановою.

За станом на 01.07.2010 зі 176 банків, які мають ліцензію Національного банку на здійснення банківських операцій, 74 мали розмір РК менше 120 млн. грн., з них 73 банки 4 групи та 1 банк першої групи. Крім

того, 3 банківські установи мали від'ємне значення показника РК. Відповідно кожним з банків розроблено програми капіталізації або внесено зміни до вже існуючих, основними заходами яких є здійснення додаткової емісії акцій, залучення коштів на умовах субординованого боргу, покращення якості активів. За станом на 01.07.2011 лише 42 банки 4 групи мали РК, що не відповідав вимогам нормативно-правових актів Національного банку. Разом з тим у період 01.07.2010 по 01.07.2011 загальна сума статутних капіталів банків 4 групи зросла на 2 348 млн. грн., розмір коштів, залучених на умовах субординованого боргу, – на 575 млн. грн.:

- згідно зі змінами, внесеними до Інструкції № 368¹, удосконалено порядок розрахунку РК з метою його “очищення” від штучно створених джерел формування – до розрахункової суми РК включається результат переоцінки основних засобів (далі – ОЗ), який враховувався за станом на 31.12.2010. Незважаючи на те, що середня питома вага переоцінки ОЗ у структурі РК по банківській системі України за станом на 01.07.2011 складає 5,24 %, 21 банківська установа має частку переоцінки ОЗ в РК понад 20 % з урахуванням того факту, що 100 % суми переоцінки ОЗ включається до розрахунку РК;
- відповідно до змін, внесених до Положення № 275², підвищено рівень ліцензійних вимог при здійсненні окремих банківських операцій. Зокрема на здійснення операцій з іноземною валютою та банківськими металами на міжнародних ринках банки повинні мати розмір РК не менше, ніж 180 млн. грн., для здійснення інвестицій у фінансові установи в обсягах, що перевищують 5 % РК банку, а також інвестицій у будь-яких розмірах в інші юридичні особи, які не є фінансовими установами, РК має бути не менше, ніж 240 млн. грн. за станом на 01.09.2011 67 банків без врахування тих, до яких введено тимчасову адміністрацію, не дотримувалися ліцензійних вимог по відношенню до РК. З метою збереження права на здійснення зазначених операцій загальна сума до капіталізації становить понад 6 000 млн. грн.

Отже, на мою думку, нині створюються умови, за яких банки значною мірою будуть спроможні покривати ризики за активними операціями, матимуть змогу відповідати власними коштами за своїми зобов'язаннями перед вкладниками і кредиторами, будуть спроможними адекватно реагувати на негативні зміни кон'юнктури ринків. Крім того, зникають передумови для створення так званих “кишенькових” банків, які задовольняють інтереси окремих фінансових груп.

¹ Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368.

² Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.07.2001 №275